

Nr 12. Fredag 16 juni 1944

Gjisteryd

De store militære begivenhetene i Frankrike og i Russland opptar i dag folks hovedinteresse. Hennigene her hjemme er kommet mer i bakgrunnen. Vi må imidlertid ikke glemme at vi har vår del av fronten å holde. Krigen er ennå ikke vunnet, avslappelse i kampen mot tyskerne i de okkuperte land vil føre til en forlengelse av krigen.

For oss i Norge er det kampen mot de tyske mobiliseringsplanene som krever innsats og offervilje. Hittil har vi gått ut av kampen som seierherrer, men vi må ikke hvile på våre laurbær. Det er lite sannsynlig at tyskerne har gitt opp sine mobiliseringsplaner. Riktignok synes det å herske en viss vilkårlighet blant dem om hvilke tiltak de skal gripe til overfor de registreringspliktige som ikke er møtt fram. Dette er forsiktig og godt tegn. Nazistenes styrke har alltid ligget i deres evne til å slå fort og kraftig til når deres planer har vært krysset av hjemmefronten. Når de ventede tyske terrortiltak er uteblitt, tyder dette på at en viss meningsforskjell er oppstått blant tyskerne om hvilke foranstaltninger de skal gripe til. Det er mulig at det er den gamle motsetning mellom Wehrmacht og partiet som er blusset opp igjen. Wehrmacht ønsker - og da særlig i denne situasjonen - framfor alt å ha fred og ro i Norge. Den er klar over hvilke militære konsekvenser drastiske terrorforholdsregler mot de registreringspliktige kan få. En alminnelig klappjakt etter de registreringspliktige, vil uvegerlig føre til open kamp i Norge. I dag ligger også forholdene føre en aktiv norsk motstand bedre tilrette enn noensinne tidligere. Titusener av norsk ungdom har av frykt for tyske rassiaer dratt ut av byene. Hjemmefronten disponerer tilstrekkelig av lettere våpen. Det eneste det skorter på er kamptreningen. Men den dag signalen blir gitt til åpen kamp vil tusener av nordmenn med kamptreningen slutte seg til de unge. Man kan også regne med at våre faliskjermtropper og vårt infanteri i Storbritannia vil bli satt inn her hjemme i en slik situasjon. Som kjent er det bare den norske marine og det norske flyvåpenet som hittil er satt inn i kampene i Frankrike. Men også våre våpenföre menn i Sverige vil slutte seg til en norsk motstandsbevegelse. Det er ingen hemmelighet at de nordmenn som i den senere tid er lart opp i behandling av moderne våpen i Sverige, har gjort henvendelse til regjeringen om å få bli satt inn som partisaner i Norge. Hittil er deres krav blitt avslått. Bryter åpen kamp ut, vil situasjonen være en helt annen, og regjeringens valg vil ikke være vanskelig. Det er lite sannsynlig at de svenske myndigheter vil sette seg imot et slikt tiltak. Sverige har før gjort store avvikler fra nøytralitetens vei.

På bakgrunn av disse perspektiver er det ikke å undre seg over at tyskerne nøler med sine nye trekk mot hjemmefronten. Et like feilgrep kan ha følger som de minst av alt ønsker. Det er derfor mulig at Wehrmacht har fått satt igjennom at saken foreløpig skal drive. Den tyske sensur av Quislings siste tale som stök flere avsnitt hvor han orklærte den norske hjemmefront krig på grunn av dengang boikott av AT og mobiliseringsplaner, kan også tydes i den retning. Men hva som enn skjer, om tyske terrortiltak uteblir eller ikke, hjemmefrontens linje er klar: fortsatt kamp mot mobiliseringsplanene med alle midler. Gutter i registreringspliktig alder må framleis holde seg borte. Dette gir også en garanti for at terrortiltakene uteblir. Je større deler av norsk ungdom som holder seg skjult på landet, desto større grunn har tyskerne til å utvise forsiktighet. Vi er klar over at de registreringspliktige har mange vanskeligheter å kjempe med. Uvirksomheten og de kummerlige leveforhold tar på, men man må aldri glemme hvilken skjebne som truer dem som blir tyskjernes fange, så går det hele lettere.

Et heldig utfall av kampen mot nazistenes mobiliseringsplaner beror imidlertid ikke bare på guttene selv. Hele folket må ta del i kampen og hjelpe dem etter evne. Vi minner om oppropet som hjemmefrontens ledelse sendte ut og hvor det het at et særlig ansvar hørte på arbeidsgjøvere og bønder. Enkelte tilfeller av usolidarisk opptreden har kommet oss for øre. Slikt må ikke forekomme. Svikk i dag vil aldri bli glemt. Ingen må vike tilbake for et personlig offer eller risiko. Vi må alltid ha i tankene hva kampen gjelder og hvor små tross alt de kravene er som blir stillet oss her hjemme.

I sin siste tale fremhevet statsminister Churchill at krigen stadig mer har forlatt karakteren av en "ideologisk krig", og at den stadig mer har gått over til å bli en ren maktkrig. For oss representerer ikke dette noen ny oppdagelse. Vi har alltid ment at selv om vi må føre kampen mot nazismen med alle midler her og nå, så er ikke dermed alle politiske problemer ryddet avveien. Også etter krigen kommer

vi til å stå overfor makt og må ktgrupperinger, der vi som nasjon må finne vår plass, og vi kommer til å måtte løse økonomiske og sosiale problemer som krigens har overskygget og trenget i bakgrunnen.

Er vi klar over dette, må det, etter hvert som krigens ra skt nerner seg sin avslutning, bli en hovedoppgave og ta opp til diskusjon spørsmål som kommer til å få den allerstørste betydning når vi skal orientere oss i verden etter krigens. I alle de allierte land diskuterer prosessen etterkrigsspørsmål, og den ene planen etter den andre ser dagens lys. Forholdene i vårt land gjør at vi ikke i samme grad kan hengi oss til slike diskusjoner, men det begynner å bli på tide at vi reiser en del av de viktigste spørsmålene og sier vår mening om dem. Vi ville møte dårlig rustet til froden dersom hele vår politiske visdom består i formelen "død over alle tyskere", og vi ville ta grundig feil om vi mente å ha fjernet årsaken til krig i all framtid hvis dette program ble til virkelighet. Vi har tidligere pokt på at det ikke er vår mening at problemet har en så enkel løsning. Vi tror at nazismen i Tyskland fremskyndte krigens og at den representerer en organisasjonsform som i hele sin brutalitet ga tyskerne et forsprang i krigens, men vi er sentidig klar over at det er dypereliggende økonomiske krefter som har vært årsak til krigens - krefter som har framkalt krig før nazismen kom til makten i Tyskland, og som kanskje vil komme til å virke andre steder i verden etter at nazismen er død. - Dette og mange andre problemer må man tale å se behandlet uten med en gang å rope at her har vi med en Gestapo-avis eller "kommunistavis" å gjøre (noe som for enkelte kan bli omtrent det samme, et forhold som tyskerne ikke uten hell har spekulert i)

Men, sier noen - vil ikke en åpen drøfting av problemene svekke interessen for den kampen? Se: vi idag fører? Vil det ikke fremkalles motsetninger som vil velte det samhold som har gjort oss sterke? Vi for vår del tror ikke at det å reise spørsmål ut over den rent dagsaktuelle kamp, vil svekke vår evne eller vilje til å gjøre motstand. Vi tror derimot at dulgte antydninger om forskjellige grupperinger og eksisterende motsetninger skaper en lummer atmosfære av mistenkshet som meget vel kan være egnet til å svekke oss. I andre okkuperte land, særlig i Frankrike, har det pågått en åpen diskusjon om mål og midler i kampen - en diskusjon som har brakt klarthet, og som har ført til at Frankrike nå har en illegal organisasjon som har vist sin veldige kampkraft og som vil komme til å gjøre det onda mer i den tiden som kommer. Det er ingen som ønsker seg tilstendene fra Jugosla via i Norge, men ingen skal klage over at kampen ikke har vært ført effektivt nok derned.

Vi ønsker fortsatt i "Gniston" å ta opp spørsmål som må moldes for alle som interesserer seg for politiske problemer, sentidig som vi fører kampen mot quislinger og tyskere på hjemmefronten. Det er så langt fra at vi tror at vårt artikkelfstoff vil redusere innsatsen idag, som vi tvort i mot moner at klarhet over målene for kampen er en betingelse for en virkelig effektiv innsats. En bruker ikke alle sine krefter uten at vot hva en bruker dem til. - De som leter etter hurra-stemning og nasjonalt skryt, vil ikke forgjoves i vår avis. Men de som ikke trenger slikt stemningsbetonet lesestoff, mon som vil ta opp politiske spørsmål som angår oss alle, moner vi å ha noe å gi.

FRANKRIKES KAMP FOR FRIHETEN.

INVAD SKAL ERSTATTE det tyske styret og quislingenes terror etterhvert som landene frier seg fra undertrykkelsen? Det spørsmålet roiser seg nå overalt i Europa, og idag ved begynnelsen av invasjonen i vest, har det fått en avgjørende aktualitet for Frankrikos vedkommende.

Det franske infundet før krigens var lite stabilt, og da det store tyske angrep satte inn våren 1940, avslørte det indre motsetninger som hindret et effektivt forsvar. Etter 4 ukers kamper hadde tyskerne nådd Paris. Den franske arméledelsen vendte seg mot statsministeren Reynaud, som vilde fortsette kampen, om nødvendig fra koloniene. Ved et kup ble han styrtet og marskalk Pétain ble om våpenstillstand. Det uventet svake forsvar blir förståelig om vi ser på samfunnsvärlden i landet för krigens.

Solvo klassomsetningene var meget sterke. Landets store rikdommer var koncentrert på noen forholdsvis få. Alt i 1909 viste den borgerlige, amerikanske sosialøkonom Wilford L. Kings undersökelse at 2% av befolkningen eide over 60% av nasjonalformuen. Og konsernasjonen fortsatte. En kunne i 30-årene regne med at mindre enn 200 000 satt med over 50% av formuen i sine hender. Bare 30 000 av disse deltok selv i arbeidslivet, resten levet av rentene av sin kapital. De små solvstendige handbondo, håndverkere og småbønder osv. utgjorde ca. 40% av skattytorno (9 mill.). Resten ca 12 mill. var arbeidere og funksjonærer. Levestandarden var lav. Oppdelingen i altfor små bruk gjorde landbruket lite lønnsamt, og arboidslonnen var de dårligste i Vesteuropa. Tabellen fra arbeidsbyrået i Genf over den kjøpekraft som gjennomsnittslønnen hadde i do-

enskjellige land gir et tydelig bilde av det. Settes roallønnen i England til hundre var den i 1930 i USA 197, i Norge 125, men i Frankrike bare 59.

Krisen i 30-årene ble fulgt av en sterk bevegelse blandt bøndene og arboiderne som tok sikte på en økonomisk nyorganisering. "Folkefronten", valgblokkon mellom det arbeiderlige venstre og arbeidspartiene vant en rekke valgseire; men førte allikevel ikke til større endringer i samfundsforholdene. I få land var storkapitalens politiske innflytelse større. Det er en viktig konsekvensen hvilken rolle korruptionen spilte i Fr's politiske liv. Staviskandalen i 1934 bragte de utroligste avsløringer. Og det gjaldt ikke bare høyre- og sentrumspartiene, men også en rekke av venstropartienes representanter. (En rikholdig litteratur etter 1940 har vist hvorledes militærbevilningene smeltet bort i denne korruptionsgryten og la landet fordversløst.)

I Frankrike som i Tyskland ble den radikale bevegelse møtt av fascistiske strømninger, og som i Tyskland kunne også de franske fascister regne med storkapitalens pекуниаре støtte. De var spredt i en rekke partier, noen rent fransk-imperialistisk, andre med en uttalt sympati for Tyskland. Ønskene gjaldt både et politisk system etter modellen av det tyske, og et utenrikspolitisk samarbeid med Hitler. Hvor sterk innflytelse disse tendensene dengang hadde i Fr. viser politikken under Etåopiafelttoget, under den spanske borgerkrig og ved Münchenkonferansen. De fascistiske strømmingene hadde en betydelig tilslutning innen det franske offiserkorps, og tross Folkefrontregjeringen fikk disse offiserne sitte i sine stillinger og kunne spille sin rolle under nederlaget i 1940. Det var ikke rart at også de franske soldater under disse offiserne, og under stadige, tildels meningsløse tilbaketog, mistet troen på at krigsen var alvorlig mott, og fikk inntrykk av at all kamp var forgjeves.

En stor del av den franske kapital, av de fr. politikere og offiserer trødde på Tysklands uundgåelige seier, og Hitlers "nyordning". De trødde på den fordi de innorst innto sympatiserte med den. De var villige til å offre sitt land og sitt folks interesser for å kunne beholde i allfall skyggen av sin tidligere maktstilling. Ja, de gikk videre, støttet til den tyske militære overmakt gjennomførte Vichy-regjeringen skritt for skritt en fullstendig fascism også i Frankrike. Samtidig innledet den et intimt samarbeid med Tyskland. Vichypolitiet fengslet alle nazismens motstandere som det fikk tak i i det ubesatte Fr. Og det drev klappjagt på franske arbeidere for å utlevere dem til tvangsarbeid i Tyskland. Men under alt dette hadde det fr. folket summet seg etter nederlaget, og med en kraft som man neppe hadde ventet tok det kampen opp både mot den tyske undertrykkelsen og mot dens fr. forbundsfeller, mot Vichy.

Endel franskmenn både i hjemlandet og i koloniene hadde fra første stund nøktet på anarkjenes militærkuppet og våpenstillsiden, de hadde sluttet seg til de engelske styrkene og fortsatte kampen under en egen ledelse. Lederen var general de Gaulle. Som så mange fr. offiserer hadde også de Gaulle og endel av de menn som i 1940 fulgte ham hatt fascistiske sympatier. Men før han gjaldt kampen på Frankrike og Fr's frihet. Etterhvert som hjemfronten avtakket seg klarere, fikk den innflytelse også på de Gaulles bevegelse. De fascistprægde folk ble skiftet ut med representanter for de antifascistiske organisjonene som ledet den stadig maktigere motstand mot tyskerne. De Gaulles orklarte at kampen gjaldt gjennomførtelsen av republikken og det franske folks fulle frihet og selvstendighet. Med angst så Vichy at de Gaulles utvalg mer og mer ble det sentrum som hele folkets frihetskamp samlet seg om. Og kampen økot for hver dag i styrke, og målbevissthet. I Norge har arbeidsmobiliseringen først nu møtt alvorlig motstand. I Frankrike begynte streiken fra første øyeblikk, og ble snart nesten like effektiv som den norske er idag, og utsiktene sluttet seg i titusener til geriljatroppene, og sabotasjen fikk et veldig omfang. At det ikke er en rent defensiv motstand, men en kamp for store mål viser den illegale pressen. I avisene som spres i titusener av eksempler fører den en frisk demokratisk diskusjon om etterkrigsplaner som skal sikre det fr. folk større kontroll over landets ressurser, bedre levevilkår og et virkelig folkestyre. Selve krigsen har isolert de små klassene omkring Vichy. De kompromitterte mennene vil aldri kunne opprettholde sitt styre uten fremmed hjelp.

I 1942 hadde de tyske arméer nött sine første nederring i Russland, og de allierte var på fremmarsj i Nordafrika. I nov. 42 kom landstigningen i Marokko og ble støttet av en gaullistisk oppstand. Vichy var i et fryktelig dilemma. De forsøkte å redde hvad roddes kunne. La oss si føre av et Londonbrev fra Victor Vende til Göteborgs H og Stift:

"Jo mer man studerer den nordafrikanske krisen, desto mer blir man overbevist om at det her forsliggot er forståelses mellom Nordafrika og Vichy. ... Det som hadde skjedd var formodentlig at Petain i første øyeblikk hadde gitt Darlan frie hender. ... I en av de ordrer som marinmyndighetene i Bizerte utfordret ble det framholdt at oppgaven var å forhindre de Gaulle i å bli Fr.s representant. Bakgrunnen for Petains hommelige ordre til Darlan var følgelig klar: Vichyfrankr. skulle oppdeles i to soner, den ene, moderlan-

det under tysk, den andre, Nordafrika, under alliert okkupasjon. Men begge soner skal de være marskalken tro. Darlan betraktedes som Marskalkens statholder i Nordafrik."

Darlan fortsatte Vichys politikk:

"Høyere offiserer og polititjenestemenn som hadde medvirket i landstigningskuppet ble anholdt av Darlans politi og lederne for de forskjellige fascistorganisasjoner som gullistene hadde arrestert ble straks satt på fri fot. ..Den amerikanske landstigningen konsoliderte med andre ord Darlans naktstilling og fascisttilhengernes innflytelse.. Under de følgende ukene ble det gjennomført en fullstendig klappjeikt på de Gaullistihengere i høye Nordafrika. Overalt i forvaltningen lot man Vichytilhengere bli sittonde." Denne politikk hadde fått støtte fra en kant hvor få hadde vontet det.

I løpet av krigen hadde USA skaffet seg støttepunkter på alle kanter av verden, både i det engelske og i det franske imperium. Utviklingen har vist at den amerikanske imperialismen tar sikte på en sterkt innflytelse og kontroll i alle verdensdeler etter krigen, og Roosevelt har sikkert resonnert som så at det vil være lettere å komme til forståelse om fredsvilkår med et slagent Vichy enn med en socialistisk, fri fransk folkebevegelse. Det sterke sosiale innhold i de europeiske frihetsbevegelsene ser den amerikanske regjering på med lite velvillige øynor.

Imidlertid hadde amerikanerne undervurdert den franske bevegelses styrke:

"Da man på hjemmekanten så hvorledes Nordafrika holdt på å bli en festning for Vichytilhengerne stilte den seg som en mann bak de Gaulle, kommunister, sosialdemokrater, fagforeningsfolk, liberale, katolikker, protestanter, og konservative erklaarte at de ville slutte seg til han for å virkelig gjøre befrielsens befrielse... Fra motstandsbevegelsen i Frankrike ble det sendt den ene protest etter den andre til Roosevelt." Det viste seg umulig å opprettholde et Vichyregime i Nordafrika. Truet av selve den militære hensyn mellom amerikanerne se på at de Gaulle og frihetsbevegelsen erstattet Giraud i en posisjon etter den andre inntil befrielsesutvalget stod som sekretær. Men en amerikansk anerkjennelse har utvalget aldri oppnådd, tross den militære betydning dets samarbeide med de allierte har hatt under kampene i Nordafrika, på Korsika og i Italia. Og i forbindelse med invasjonen ser det påny ut til at kampen er blitt slutt. Befrielsesutvalget besluttet å danne en provisorisk fransk regjering for å kunne overta sivilforvaltningen i de deler av Frankrike som blir befridd. Men den appell Eisenhower utstedte til franskmannene 6 juni etter at han senere morgen hadde hatt en 2 timers samtale med de Gaulle viser at han ikke vil anerkjenne denne regjeringen selv overta administrasjonen inntil videre. Kanskje håper Amerika fortsatt at det skal lykkes Vichyfolkene å beholde endel kontroll i det befridde Frankrike.

Den engelske regjering har nok stort sett støttet de Gaulle utfra en mer realistisk bedømmelse av den franske frihetsbevegelses styrke, men den har ikke våget å gå til en anerkjennelse som kan innebære en konflikt med amerikanerne. I forgårs svarte Churchill meget avvisende da det ble forlangt en diskusjon om saken i det engelske Underhuset. De engelske avisene tar derimot kraftig til orde mot den amerikanske politikk, og mot det argument at man ikke sikret vot om den provisoriske regjering representerte det franske folks vilje. De fremholder at den representerer den samlede franske motstand mot tyskene, som også, med sine hundrotusener partisanner, militært betyr en helt avgjørende støtte for den allierte invasjon. Og det vilde være umulig å skape en fransk regjering med folkets tillit uten ved frihetsbevegelsens hjelp. Manchester Guardian har minnet om den tsjekk-russ pakten og legger til:

"Hvad ville man si i USA om Sovjet førte et liknende språk og gjorde krav på å få utse den høyestige mennene til å representere det befridde Tsjekkoslovakia? Krigen har øket nasjonalfolks i alle land, og denne følelse kan lett forvandles til hat og misstonksomhet mot utlendinger." -

FREDAG Kl 0.20: Fortsatt fremgang for amer. på Cherbourghalvøya til en by 25 km fra flåtehavna. Motangrep av 4 ty. panserdiv ø for Caen avvist. Franske partisaner har tatt over 1000 fanger. Behersker flere byer og jernbanelinjer. På Karelskenæset har russ avansert 40 km i 70 kms bredde og har tatt Kannenjärvi på jernbanen 55km fra Viipuri.

Hurtig fremgang i Italia. Aquilainn-tatt. Står i Terne Forsteder. Amerikanske super-flyvende festninger (4 ganger større bombelast) bombet i går Tokio.

Ny amerikansk landstigning i Øygruppen Mariannene syd for Japan.

Tyrkiet har nektet tyske krigsskip å passere gjennom Dardanelene etter krav fra de allierte.

Norske skip var å se overalt under landsetningen i Frankrike. Ingen nordmann ble drept. Intet norsk skip er senket siden 6 april, - - - ■